
ŠTÚDIE

STREDOVEKÉ UHORSKO OČAMI RYTIERA BERTRANDONA DE LA BROQUIÈRE

ANDREA HORÁKOVÁ

HORÁKOVÁ, A.: Medieval Hungary through the Eyes of the Knight Bertrandon de La Broquière. *Vojenská história*, 2, 18, 2014, pp 6-20, Bratislava.

Author of the study focuses on the view of Hungary in the 1430's through the eye of Bertrandon de La Broquière, one of the most famous and most important Burgundy travellers of his era. During his life, as a reliable legate of the Burgundy court, he took various diplomatic and exploratory trips including the secret mission to the Holy Land (1432 – 1433). When returning from this reconnaissance trip, Bertrandon also stopped by in the territory of the Hungarian Kingdom, leaving us with detailed and interesting information contained in his travelogue, *The Voyage Overseas*.

Bertrandon arrived in Hungary in 1433. In his travelogue, he recorded every town he had visited in the Hungarian Kingdom territory. In addition to the town names, he also described the country he was passing through, the important towns he visited and people he met as well as their traditions and habits practised on the court of King Žigmund Luxemburský which took his interest. Bertrandon has also left us with reports about the prices, nature, breeding and taming of Hungarian horses. We also learn about his participation in the knight tournament in Budin during his stay in Hungary, also directly participated by Ladislav Gorjanský, son of the Hungarian palatine.

Military History. Hungary. 15th Century. Hungary in the Travelogue of Bertrandon de La Broquière, the Burgundy Traveller.

Najväčšiu hrozbu pre stredoveké Uhorsko predstavovala Osmanská ríša. Kráľ Ľudovít I. Anjouvský výbojmi na Balkáne síce dokázal rozšíriť vplyv a uznanie uhorskej nadvlády, no dvojsečnosť tejto politiky sa prejavila v tom, že zároveň podlomil obranné sily tamojších krajín, ktoré nedokázali čeliť rastúcej osmanskej expanzii.¹ Osmanská ríša sa po bitke na Kosovom poli v roku 1389 stala bezprostredným susedom Uhorského kráľovstva. Uhorský kráľ Žigmund Luxemburský sa v roku 1395 rozhodol zásadne riešiť ťažkú situáciu Uhorska, a preto sa pustil do organizovania medzinárodnej križiackej výpravy. Práve v tej dobe jeho volanie o pomoc našlo najväčšiu odozvu na dvore burgundského vojvodu Filipa Smelého,

---

¹ KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov 2013, s. 106. (Autorom príslušnej časti je Vladimír Segeš.). ISBN 978-80-555-0921-1.

ktorý videl v križiackej výprave možnosť ako zvýšiť svoju prestíž na medzinárodnom poli.²

Aktivita burgundskej zahraničnej politiky sa s postavou Žigmunda Luxemburského, a tým aj s Uhorským kráľovstvom spájali i v 15. storočí. Väčšinou išlo o spoluprácu pri organizovaní križiackych výprav, pretože Žigmund Luxemburský, rovnako ako burgundský vojvoda Filip, považoval križiacku výpravu za súčasť panovníckej sebareprezentácie rovnako ako aj za možnosť získania cisárskej koruny.³

Aj nový burgundský vojvoda Filip Dobrý, vnuk Filipa Smelého, prejavil záujem o spoluprácu s uhorským kráľom, a to najmä po tom ako Žigmund zdedil po svojom bratovi Václavovi České kráľovstvo, ktoré si vyslúžilo povest' krajiny plnej kacírov.⁴ Vtedy Filip Dobrý uvažoval o ťažení do Čiech proti husitom, nakoľko husitská otázka sa v tej dobe stala témou medzinárodnej politiky.

Križiacke výpravy v dvadsiatych a tridsiatych rokoch 15. storočia zohrávali v burgundskej politike čoraz kľúčovejšiu úlohu. Filip Dobrý využíval rady znalcov vojenskej problematiky, ktorí zároveň poznali situáciu na Blízkom východe. Prvorado treba spomenúť burgundského dvorného komorníka Guilleberta de Lannoy⁵ a najmä burgundského dvorného stolníka Bertranda de La Broquière. Z poverenia vojvodu Filipa uskutočnili jednak prieskumné či výzvedné misie do Svätej zeme a jednak podnikli diplomatické misie v rámci ktorých navštívili aj Uhorské kráľovstvo.

Kto bol Bertrandon de La Broquière

Bertrandon de La Broquière rovnako ako už spomínaný Guillebert de Lannoy pôsobil v službách burgundského vojvodu Filipa Dobrého. Vykonával funkciu hlavného stolníka, radcu a komorníka. O Bertrandovom pôsobení, ako aj o jeho obľúbenosti na dvore Filipa Dobrého, sa dozvedáme najmä z účtovných súpisov z Lille a Dijonu.⁶

Čo sa týka Bertrandových predkov, detstva a mladosti, nezachovali sa nám takmer žiadne informácie. Vieme však, že Bertrandon pochádzal z vojvodstva Guyenne a rytierstvo v jeho rode malo svoju tradíciu.⁷ Napokon aj Bertrandon sa vybral po stopách svojich predkov a rovnako ako jeho súčasník Guillebert sníval o kurtoázných láskach, rytierskej sláve, ako aj o ďalekých cestách plných dobrodružstiev. A hoci nepoznáme obdobie, v ktorom sa Bertrandon rozhodol opustiť rodnú krajinu, vieme, že jeho sny sa napokon začali plniť po jeho príchode na dvor burgundského vojvodu.

V roku 1421 sa jeho meno po prvýkrát objavuje na zoznamoch vojvodovho dvora. Bertrandon vykonával v tomto období funkciu stolníka a pravdepodobne si veľmi rýchlo

² Filip Smelý (1363 – 1405) poslal do Uhorska svojich vyslancov Guillaumea de La Trémoille a Regniera Pota, ktorí plnili podobnú misiu, akou bol neskôr poverený i Guillebert de Lannoy. Pozri LANNOY, Guillebert de. *Cesty a poselstva*. Ed. SVÁTEK, Jaroslav et al. Praha : CMS a Scriptorum, 2009, s. 19-20. ISBN 978-80-87271-11-7.

³ Žigmund Luxemburský bol v Ríme korunovaný za cisára Svätej rímskej ríše nemeckého národa pápežom Eugenom IV. dňa 31. mája 1433. Dostal sa tak na najvyššiu priečku svetskej hierarchie vtedajšieho Západu. Tamže, s. 21; SEGEŠ, Vladimír et al. *Kniha kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a Slovákov*. Bratislava : SPN, 2010 (4. vyd.), 302 s. ISBN 978-80-10-02026-3. 152; BARTL, Július. *Žigmund Luxemburský*. Budmerice : Rak, 1996, s. 75. ISBN 80-85501-11-2.

⁴ Od roku 1420 Žigmund Luxemburský organizoval križiacke výpravy nielen proti Osmanom na hraniciach Uhorska, ale aj proti husitom v Českom kráľovstve. Pozri LANNOY, ref. 2, s. 22; BARTL, ref. 3, s. 69-81.

⁵ Guillebert de Lannoy bol flámskym veľmožom, burgundským šľachticom a rytierom Rádu zlatého rúna. LANNOY, Ghillebert de. *Œuvres de Ghillebert de Lannoy, voyageur, diplomate et moraliste*. Ed. POTVIN, Charles. [online]. Louvain, 1878, 662 s. Dostupné na internete: <<http://gallica.bnf.fr/>>.

⁶ LA BROQUIÈRE, Bertrandon de. *Le voyage d'outremer de Bertrandon de La Broquière, premier écuyer tranchant et conseiller de Philippe le Bon, duc de Bourgogne*. Ed. SCHEFER, Charles henri Auguste. [online]. Paris : E. Le-roux, 1892, s. 17 (412 s.) Dostupné na internete: <<http://gallica.bnf.fr/>>., s. 17.

⁷ Tamže, s. 18.

vedel získať dôveru burgundského vojvodu Filipa Dobrého, pretože už v roku 1423 bol poverený vojvodom vykonať dôvernú misiu. Bertrandon dostal za úlohu doručiť listy grófovi Jánovi z Foix a navarrskému kráľovi Karolovi III.,⁸ v ktorých ich burgundský vojvoda oboznámil o svojich mierových zámeroch, ako aj o súhlase usporiadať zhromaždenie, na ktorom by sa stretli burgundskí vyslanci s vyslancami francúzskeho kráľa Karola VII. z dynastie Valois (1422 – 1461).

O dva roky neskôr, v roku 1425, Bertrandon už vykonával funkciu hlavného stolníka burgundského vojvodu Filipa Dobrého. Navyše, aby ho vojvoda odmenil za jeho predchádzajúce služby a aby ho povzbudil do ďalších, nechal mu vyplácať rentu vo výške 1 600 frankov. Táto suma mu mala byť vyplácaná každý rok v dvoch termínoch, a to na Vianoce a na sviatok svätého Jána.⁹

V roku 1428 Filip Dobrý dal Bertrandonovi udeliť do trvalej držby hrad, mesto a kastelánstvo vo Vieilchasteli. Zároveň Bertrandona poveril, aby ho sprevádzal do Francúzska, pričom mu poskytol sumu 50 frankov na výstroj a výzbroj.¹⁰

Z účtov Jehana Abonnela sa tiež dozvedáme, že v priebehu roka 1431 Bertrandon de La Broquière v spolupráci s Pierrom de Vauldrey preukázal isté služby burgundskému vojvodovi, ktoré však boli prísne tajné.¹¹ Následne bol v roku 1432 Bertrandon povinný na výslovný príkaz Filipa Dobrého vykonať námorskú cestu, pričom mu vojvoda opäť poskytol financie, tentoraz sumu 40 grošov, „*aby mu pomohol so zaodiatím sa a aby išiel úctivejšie na istú tajnú ďalekú cestu*“.¹² Tou cestou sa myslela vyzvedačská misia,¹³ ktorá viedla od Jeruzalema cez Konštantínopol až do Viedne. Bertrandon mal počas tejto cesty za úlohu doplniť informácie, ktoré o opevnených stredomorských prístavoch a o mameluckých zbraniach nazhromaždil a priniesol burgundskému vojvodovi Filipovi Dobrému už spomínaný burgundský rytier Guillebert de Lannoy. Tieto informácie bolo potrebné obnoviť, nakoľko od výzvednej výpravy, ktorej sa Guillebert zúčastnil, ubehlo už desať rokov.¹⁴

Len čo sa Bertrandon vrátil do Burgundska z ďalekej cesty, vojvoda ho poveril viesť sprievod z Vézelay do Mailly a odtiaľ do Gien, aby tam vyplatil hajtmanov a ľudí, ktorí sa tu na jeho práve získaných územiach usadili.

V januári roku 1435 Bertrandon odišiel na novú diplomatickú misiu, tentoraz k francúzskemu kráľovi¹⁵ a po návrate z tejto misie ho v septembri toho istého roku poverili chránením pohraničnej oblasti Marcygni-les-Nonnais. Zároveň mu vyplatili sumu vo výške 400 frankov a poverili ho správou prístavu Châteauneuf a Sainte-Marie-des-Bois.¹⁶

Bertrandon de La Broquière bol poverený burgundským vojvodom i vykonávaním zdvořilostných misií. Na jednu takú misiu bol vyslaný v roku 1436, a to k francúzskemu kráľovi

⁸ Počas storočnej vojny sa títo dvaja princovia pridali k spojenectvu uzatvorenému v Amiens medzi vojvodom z Bedfordu a burgundským vojvodom. Tamže, s. 18.

⁹ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 19-20.

¹⁰ Tamže, s. 20.

¹¹ Tamže, s. 20.

¹² „*pour luy aidier à soy habillier et aller plus honnestement en certain lointain voyage secret.*“ Tamže, s. 21. Pozri tiež NEJEDLÝ, Martin. Na dobrodružných stezkách. Zvêdové pozdnieho stredoveku (IV. časť). In *Historický obzor. Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*, 2009, roč. 20, č. 11/12, s. 246. ISSN 1210-6097.

¹³ Bertrandon sa stal súčasťou skupiny pútnikov na čele s André de Toulangeon, ktorá bola vyslaná vojvodom Filipom Dobrým do Svätej Zeme. PAVIOT, Jacques. *Noblesse et croisade à la fin du Moyen Âge*. In *Cahiers de recherches médiévales et humanistes*, [online] 2006, 13, s. 82. [cit. 2014-03-03]. Dostupné na internete: <<http://crm.revues.org/>>.

¹⁴ LANNNOY, ref. 2, s. 117.

¹⁵ Bolo to v čase rokovaní, ktoré viedli k uzavretiu mieru v Arrase v roku 1436. EHLERS, Joachim – MÜLLER, Heribert – SCHNEIDMÜLLER, Bernd. *Francouzští králové v období středověku. Od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*. Praha : Argo, 2003, s. s. 310. ISBN 80-7203-465-0.

¹⁶ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 22.

Karolovi VII. Po uzatvorení mierovej zmluvy v Arrase sa vzťahy medzi francúzskym kráľom Karolom VII. a burgundským vojvodom Filipom Dobrým načas zlepšili. A keď kráľovná Mária z Anjou porodila dňa 4. februára 1436 syna Filipa, Karol VII. ešte v ten deň poslal burgundskému vojvodovi list, v ktorom vyslovil prianie, aby sa vojvoda stal krstným otcom jeho novonarodeného syna a „*aby vždy narastala a pokračovala láska medzi vami a nami, našim potomstvom a vašim*“.¹⁷ Reakciou Filipa Dobrého na list bolo vyslanie Bertranda ku kráľovi. Filip ho poveril, aby v jeho mene odovzdal kráľovnej zlatý obraz ozdobený drahými kameňmi a pre syna Filipa poslal zlatý kalamár vykladaný drahokamami. Okrem iného mal Bertrandon počas svojej misie rozdať „*dámam a slečnám, ktoré došli a starali sa o spomínané dieťa sumu 500 filipov*“.¹⁸

V nasledujúcom roku vzbudili pozornosť burgundského vojvodu Filipa Dobrého intrigy vojvodu Bourbonského, ktorý nimi hľadal spôsob ako si k sebe nakloniť dauphina, ako aj vysokých kráľovských úradníkov. Filip preto vyslal biskupa z Tournay, Jána Chevrotu ku kráľovi, aby sa mu postážoval na správanie grófa de Ligny, ako aj francúzskych hajtmanov, ktorí neustále podnikali nájazdy na územia burgundského vojvodstva. Filipovi sa prostredníctvom vyslancov podarilo s kráľom uzavrieť dohodu o bezpečnosti burgundských hraníc. Následne sa v roku 1439 konalo zasadnutie generálnych stavov v Orléans, na ktorom sa zúčastnili i vyslanci vojvodu Filipa Dobrého, medzi nimi i Bertrandon de La Broquière.¹⁹

V roku 1442 burgundský vojvoda Filip nechal oženiť svojho hlavného stolníka Bertranda s jednou z najurodzenejších dedičiek provincie Artois, Katarínou, dcérou Jána z Berniculles. Pri príležitosti svadby mu Filip za jeho predchádzajúce služby udelil sumu 2 000 frankov.²⁰

Bertrandon sa tešil obľube u burgundského vojvodu aj v nasledujúcich rokoch. Po tom, čo sa v roku 1443 uvoľnil úrad hajtmána dôležitého hradu Rupelmonde, Filip sa rozhodol do tejto funkcie, ako aj do funkcie kapitána mesta Gouda, menovať práve svojho verného stolníka Bertranda de La Broquière.

Následne po udelení nových funkcií bol Bertrandon v ten istý rok vyslaný vojvodom z mesta Sluis ku dauphinovi „*pre isté tajné záležitosti*“.²¹

V roku 1444 bol Bertrandon spolu s ďalšími burgundskými poslami, ktorí ho sprevádzali, poverený usadiť sa na niekoľko mesiacov vo francúzskom meste Chinon, kde sa práve zdržiaval dvor kráľa Karola VII. Táto misia súvisela s obsadením Janova a Milána v prospech vojvodu Orleánskeho, ktorému burgundský vojvoda Filip Dobrý prisľúbil pomoc.

Po návrate z tejto misie sa Bertrandon rozhodol usadiť vo Flámsku a sústredil sa na územie severných provincií Filipa Dobrého.

Začiatkom päťdesiatych rokov 15. storočia vojny proti obyvateľom Gentu,²² ako aj

¹⁷ „*toujours mieux accroistre et continuer amour entre vous et nous, notre lignée et la vostre.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 23; BEAUCOURT, Gaston Du Fresne de. *Histoire de Charles VII.* Tome 3 [online]. Paris : A. Picard, 1885, s. 95. Dostupné na internete: <<http://gallica.bnf.fr/>>.

¹⁸ „*aux dames et damoiselles qui norrissoient et gouvernoient le dit enfant une somme de cinq cens philippus.*“ Philippe alebo philippus bol flámskou mincou z trinásť karátového zlata. MIGNE, Jacques-Paul. Dictionnaire de numismatique. In *Nouvelle encyclopédie théologique, ou nouvelle série de dictionnaires sur toutes les parties de la science religieuse.* Tome 32 [online]. Paris, 1852, s. 1077. Dostupné na internete: <<http://books.google.com/>>. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 23; BEAUCOURT, ref. 18,

¹⁹ Bertrandon sprevádzal na zhromaždenie v Orléans biskupa z Tournay, pána z Bremieu a pána z Courcy. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 25.

²⁰ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 28.

²¹ „*pour aucunes matieres secretes.*“ Tamže, ref. 7, s. 29.

²² Gent bol pripojený k burgundskému vojvodstvu sobášom Jána Smelého s dedičkou flámskeho grófa Margarétou v roku 1369. V rokoch 1449-1453 organizoval Filip Dobrý ťaženia proti obyvateľom Gentu, ktorí sa snažili o znovuzískanie autonómie mesta. Vzbúrené obyvateľstvo Gentu bolo napokon v roku 1453 porazené v bitke pri Gavere

organizovanie Bažantej slávnosti,²³ vyčerpali pokladnicu burgundského vojvodu. Ale Filip Dobrý napriek všetkému našiel aj vo finančnej tiesni prostriedky, aby mohol v roku 1455 bez omeškania vyplatiť Bertrandonu za vykonávanie úradu hajtmána na hrade Rupelmonde. Dokonca v tejto situácii udelil Bertrandonovi i významnú odmenu za jeho každodenné služby a „*pre určité dôvody, ktoré ho vedú k tomu*“.²⁴ Spomínanou odmenou bola suma v hodnote 168 libier, 12 sou a 1 parížsky denár.

Filip Dobrý v tomto roku vyzval svojho radcu a hlavného stolníka Bertrandonu, aby napísal pamäti o okružnej zámorskej ceste, ktorú za svojho života podnikol. Bertrandon reagoval na vojvodovu výzvu a rozvinul svoje stručné poznámky do strhujúceho prerozprávania svojich zážitkov a dobrodružstiev.²⁵ Napokon v roku 1457 preukázal poctu vojvodovi tým, že mu predstavil svoj cestopis, ktorému dal názov *Zámorská cesta*.²⁶

Bertrandon de La Broquière zomrel dňa 9. mája 1459 v Lille a nezanechal žiadne potomstvo.

Uhorsko v Bertrandovom cestopise *Zámorská cesta*

Už sme spomenuli, že Bertrandon de La Broquière bol jedným z najznámejších burgundských cestovateľov a zároveň bol aj jedným z najpozoruhodnejších cestovateľov svojej doby.²⁷ V roku 1432 sa zúčastnil zámorskej cesty do Svätej zeme. Burgundský vojvoda Filip Dobrý ho poveril funkciou špeha, pretože mal odtiaľ priniesť najaktuálnejšie a najčerstvejšie správy o dianí v týchto končinách. O tejto Bertrandovej výzvednej ceste sa dozvedáme vďaka jeho cestopisnému denníku, ktorý nesie názov *Zámorská cesta*.²⁸ Napísal ho na požiadanie vojvodu Filipa na konci svojho života.

V úvode cestopisu sa dozvedáme, že Bertrandon sledoval jeho vydaním, rovnako ako jeho scestovaní súčasníci, najmä didaktické a literárne ambície, čiže chcel zaujať a byť užitočný. Bertrandon uvádza svoje pamäti nasledovne: „*Rád by som poučil a rozptýlil vznešených mužov, ktorí budú chcieť poznať svet.*“²⁹

Po prečítaní cestopisného denníka je zrejmé, že išlo o veľkolepú okružnú cestu,³⁰ v rámci ktorej Bertrandon de La Broquière navštívil mnoho krajín, spoznal veľa zaujímavých miest a ľudí. Taktiež sa z jeho rozprávania dozvedáme, že v roku 1433 na spiatocnej ceste z Jeruzalemského kráľovstva do rodného Burgundska prechádzal aj územím Uhorského kráľovstva.

vojskom burgundského vojvodu. Gand In *Encyclopédie Larousse* [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné na internete: <www.larousse.fr/encyclopedie>.

²³ Bola spoločenskou udalosťou burgundského dvora. Odohrala sa dňa 17. februára 1454 v Lille. Vyvrcholením tejto slávnosti bola prisaha prítomnej nobility na účasť na križiackej výprave, ktorú zložili pri živom bažantovi. Pozri TUREK, Matouš. *Bažanti slavnost 17.2.1454: Příklad teatrality pozdněstředověkého dvora*. Bakalárska práca. [online]. Univerzita Karlova v Prahe, 2012, s. 6. [cit. 2014-03-20]. Dostupné na internete: <<http://www.academia.edu/2025397>>.

²⁴ „*pour aucunes considerations qui à ce le meuvent.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 37.

²⁵ LANNOY, ref. 2, s. 117.

²⁶ *Voyage d'outre mer*, v doslovnom preklade cesta za more alebo voľnejšie *zámorská cesta*. Týmto termínom sa v 14. a 15. storočí označovala vo väčšine prípadov križiacka výprava alebo púť do Svätej zeme. Tamže, s. 108.

²⁷ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 15-16.

²⁸ Pozri poznámku pod čiarou č. 99.

²⁹ „*Pour induyre et attraire les cueurs des nobles hommes qui desirent veoir du monde...*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 86; LANNOY, ref. 2, s. 119.

³⁰ CSUKOVITS, Enikő. Geógráfusok, peregrinusok, tengerészek Válasz Szommer Gábor bírálatára. In *Századok*, 2011, roč. 145, č. 2, s. 491.

Do Uhorska prišiel smerom od srbského Belehradu, kde strávil veľkonočné sviatky. Za Belehradom prešiel riekou Dunaj, ktorý, ako píše „v onú hodinu mal dobrých 10 míľ šírku a bolo mi povedané, že ešte nikdy kam až pamäť siaha, ho nevideli taký široký ani taký hlboký o jednu siahu výšky“.³¹ Nakoľko Bertrandon nemohol pokračovať do Budína priamou cestou, prišiel do Pančeva (*Pensey*), ktoré bolo v tom čase vidieckym trhovým mestečkom. Odtiaľto pokračoval ďalej na koni a prechádzal, ako sám píše, „najrovinatejším krajom, aký som kedy videl, nenašiel som ani kopec ani údolie“.³² Následne sa preplavil s prievozníkom cez riekou Temeš a prišiel do mesta Beckserek (*Beuxquerel*), ktoré v tom čase patrilo srbskému despotovi Jurajovi Brankovičovi. Tu sa preplavil cez ďalšie dve rieky a prešiel cez jeden most. A hoci Bertrandon de La Broquière neuvádza názvy týchto riek, dá sa zistiť, že prvou zo spomínaných riek bola rieka Bega, a tou druhou bolo rameno tejto rieky, ktoré v neskoršom období vyschlo.³³ Z Becksereku sa Bertrandon následne dostal do mesta Vršac (*Verchet*), ktoré taktiež spadalo pod správu srbského despotu³⁴ a odtiaľ sa vydal cez riekou Tisu, „veľmi širokú riekou a veľmi hlbokú,“³⁵ na územie Uhorského kráľovstva do mesta Segedín nad Tisou (*Segading*).

Bertrandon de La Broquière si zapísal do svojho cestopisu, že počas celej tejto cesty do Segedína „som sa nestretol so žiadnymi stromami, s výnimkou dvoch malých lesíkov, ktoré obmýval potok“.³⁶

Bertrandon bol veľmi vnímavým cestovateľom, všimol si nielen územie, ktorým cestoval, ale aj jednotlivých ľudí, s ktorými sa stretol, ako aj život obyvateľov, ich zvyky a tradície na danom území. Počas cesty do Segedína napríklad postrehol i to, že obyvatelia tejto oblasti zakladali oheň iba zo slamy alebo trstiny, ktoré nazbierali na brehoch riek alebo dokonca v močariskách, ktoré sa tu pomerne hojne vyskytovali.³⁷

Bertrandona zaiste zaujal i spôsob obživy spomenutých obyvateľov, nakoľko nás vo svojom cestopisnom denníku oboznamuje s tým, že títo „jedna namiesto chleba len tenké koláče, ktorých majú málo“.³⁸

Následne Bertrandon prišiel do Segedína, ktorý leží na území Uhorského kráľovstva. Bertrandon ho vo svojom cestopisnom denníku opisuje ako „veľké otvorené [čiže neopevnené] mesto ležiace na spomínanej rieke Tisa. Toto mesto, Segedín, pozostáva z jednej jedinej ulice, ktorá ako sa mi zdá môže mať dĺžku jednej lieue“.³⁹ Bertrandon ďalej poznamenal, že toto mesto sa nachádza vo veľmi úrodnej oblasti, „predovšetkým na ryby, najväčšie aké som kedy videl loviť na iných riekach“.⁴⁰ Takisto dodal, že v tomto meste videl veľký trh, bohatý

³¹ „...à celle heure avoit bien X miles de large et me fut dit qu'il n'estoit de memoire d'homme que oncques on l'eust veue si large ne si parfonde à une toyse de hault.“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 317.

³² „...par le plus plat pays que je veisse oncques, sans trouver montée ne vallée...“ Tamže, s. 317.

³³ Pozri maďarský preklad Bertrandonovho cestopisného denníka SZAMOTA, ref. 40, s. 91.

³⁴ V roku 1432 Juraj Brankovič na základe dohody prepustil uhorskému kráľovi Žigmundovi Luxemburskému pevnosť Belehrad za výmenu hradov Slankamen, Ó-Besce, Kulpin, Világoš ďalej za mestá Szatmár, Beckserek, Debrecín, Tur, Vršac. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 297-298.

³⁵ „tresgrosse rivyere et moult parfonde.“ Tamže, s. 318.

³⁶ „je suis venu sans trouver nulz arbres que deux petis boys enclos de rivyere.“ Tamže, s. 318.

³⁷ Nemecký preklad Bertrandonovho cestopisného denníka ponúka ENGEL, Johann Christian von. *Geschichte des Ungrischen Reichs*. Wien : In der Comesinanschen Buchhandlung, 1813, s. 375.

³⁸ „n'y mangeoit on pain que des gasteaulx tendres et pou.“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 318.

³⁹ „...est une tresgrande ville champestre et est sur ladite rivyere de la Tisce. Cette ville de Segading n'a que une rue laquelle, il me semble, peut bien avoir une lieu de long...“ Lieue je starofrancúzska metrická jednotka, ktorej zodpovedala do roku 1674 vzdialenosť 10 000 stôp, čiže 3,248 km. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 318-319; Porovnaj s nemeckým prekladom Bertrandonovho denníka ENGEL, ref. 38, s. 375 a s maďarským prekladom SZAMOTA, István. *Régi utazások Magyarországon és a Balkán-félszigeten 1054-1717*. Budapest 1891, 559 s. (s. 91.)

⁴⁰ „...par epecial de poissons, des plus grans que j'aye point veu prendre sur nulles autres rivyeres...“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 319. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 375.

na žeriavy a dropy, ktoré sa tu dajú bežne kúpiť, „*ale pripravujú a jedia ich tam veľmi nečistým spôsobom*“.⁴¹

Čo sa týkalo prenocovania v tomto meste, Bertrandon si zapísal do svojho cestopisného denníka, že je tu len málo postelí a tie, ktoré po väčšinu času videl, boli predovšetkým zlatistej farby, pretože sa spalo na slame a na plochých kožených vreciach, ktoré bolo potrebné najskôr nafúkať, a ktoré mali primeranú dĺžku človeka.⁴²

Okrem toho Bertrandon dáva do pozornosti svojim budúcim čitateľom i možnosť výhodnej kúpy cestovných koní, ktorých je v Segedíne prebytok. Bertrandon de La Broquière píše vo svojom cestopise „*v tomto meste je hojnosť koní na predaj a je to vskutku neobyčajný pohľad prizerat' sa tomu ako ich krotia a udomácnujú, pretože sú všetky divoké*“.⁴³ Následne Bertrandon uvádza „*povedali mi, že je tam možno z nich [takýchto koní] nájsť tri či štyri tisíc na predaj za málo peňazí, pretože za desať uhorských florénov by sme tam zohnali jedného veľmi pekného žrebca*“.⁴⁴

Bertrandon nám ďalej rozpráva o jednom veľmi peknom františkánskom kostole, ktorý sa nachádza v Segedíne. V cestopisnom denníku uvádza, že sa zúčastnil i jednej omše v tomto kostole, ktorá „*bola vedená trochu na uhorský spôsob*“.⁴⁵

A napokon sa Bertrandon počas pobytu v Segedíne dozvedel, že toto mesto cisár Žigmund Luxemburský daroval jednému biskupovi, ktorého dokonca sám videl počas svojej návštevy Segedína a ako píše, „*javit sa mi ako veľmi svedomitý muž*“.⁴⁶

Zo Segedína Bertrandon pokračoval v ceste a vybral sa do mesta, ktorého názov nezapísal. Je dosť možné, že si Bertrandon nevedel spomenúť po toľkých rokoch na jeho názov, preto zanechal vo svojom cestopise iba prázdne miesto. Domnievame sa však, že Bertrandon navštívil pravdepodobne mesto Kecskemét, ktoré sa nachádza v polovici cesty medzi mestami Segedínom a Pešťou.⁴⁷

Z tohto mesta pokračoval ďalej. Bertrandon opäť podáva v cestopise opis krajiny, ktorou cestoval zo Segedína. Rozpráva nám o úrodnej a rovinatej krajine, v ktorej sa stretol s množstvom žrebčínov. Videl, ako sa kone po celý čas samé pásli na rozľahlých poliach, rovnako ako divá zver. Zároveň si Bertrandon na základe odpozorovaných skutočností spätne uvedomil, prečo majú v Segedíne taký veľký trh s koňmi.⁴⁸

Bertrandon napokon prišiel do Pešti (*Paele*), mesta, ktoré vystupuje ponad ľavý breh rieky Dunaj, a ktoré sa nachádza priamo oproti Budínu, s ktorým bolo v tomto období spojené pontónovým mostom.

Následne sa burgundský rytier Bertrandon vybral z Pešti na pravý breh Dunaja, do Budína (*Boude*), ako sám napísal „*do najvýznamnejšieho mesta Uhorska*“⁴⁹ pričom sa tiež dozvedáme z cestopisu, že cesta z Belehradu do Budína trvala Bertrandovi sedem dní.⁵⁰

⁴¹ „*v ...mais on les y appointe et mengue ordement.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 319.

⁴² Tamže, s. 319.

⁴³ „*Il y a en ceste ville grant foison de chevaux a vendre et est estrange chose de les veoir donter et aprevoisier, car ilz sont tous saulvaiges.*“ Tamže, s. 319. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 375. Časť Bertrandovho cestopisného denníka týkajúceho sa Uhorského kráľovstva a predaja koní preložila i DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Kôň a človek v stredoveku. K spoložitiu človeka a koňa v Uhorskom kráľovstve*. Budmerice : Rak, 2007, s. 47. ISBN 978-80-85501-38-4.

⁴⁴ „*Et, me a on dit que on en y trouveroit III ou IIIIM à vendre et à tresgrant marchié, car pour X flourins de Honguerie, on auroit là ung tresbeau rouchin.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 319; ENGEL, ref. 38, s. 375; DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 47.

⁴⁵ „*le service, qu'ilz font ung peu sur le hongre.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 319.

⁴⁶ „*...me sambla homme de grosse conscience.*“ Tamže, s. 319; ENGEL, ref. 38, s. 375.

⁴⁷ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 319.

⁴⁸ Tamže, s. 319-320. Porovnaj s ENGEL, ref. 38, s. 376; DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 47.

⁴⁹ „*la millieure ville de Honguerie.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 320.

⁵⁰ Tamže, s. 325.

Budín bol v období 15. storočia najväčším mestom a zároveň hlavným mestom Uhorského kráľovstva.⁵¹ Burgundský rytier Bertrandon de La Broquière nám opäť zanechal svedectvo o tom, ako Budín vyzeral v čase jeho návštevy Uhorského kráľovstva. Vo svojom cestopisnom denníku napísal „*nachádza sa tam jeden veľmi pekný a veľký palác, ale nie je dokončený. A bolo mi povedané, že cisár Žigmund začal s jeho stavbou. Toto mesto Budín leží na vyvýšenine, ktorá nie je príliš vysoká a je oveľa dlhšia ako širšia. A z jednej zo strán, smerom k východu slnka, po celej dĺžke tam preteká Dunaj a smerom na západ sa rozprestiera údolie a na konci, okolo poludnia sa nachádza spomínaný palác, ktorý je krásny a opevnený a je pánom tejto mestskej brány.*“⁵² Z uvedenej citácie je celkom zrejmé, že burgundský rytier Bertrandon vo svojom cestopisnom denníku zvykol opisovať to, čo videl, aj pomocou rôznych obrazov, či obrazných pomenovaní.

Bertrandon ďalej uvádza, že v blízkosti spomínaného paláca, mimo hradieb mesta, sa nachádzajú i veľmi pekné teplé kúpele. Taktiež dáva čitateľom do pozornosti aj ďalšie kúpele, ktoré sa rozprestierajú z druhej strany Budína, a to medzi mestom a Dunajom. Tie, ako píše, však „*nie sú také pekné*“⁵³ a nedosahujú úroveň prvých spomínaných kúpeľov.

Bertrandon si počas pobytu v Budíne taktiež všimol, že toto mesto je významným obchodným strediskom, bohatým na všetok možný tovar a rôzne druhy potravín. Do cestopisu si zapísal „*majú tam viac bielych vín ako ostatného, ktoré sú trochu silnejšie. A hovorí sa, že je to zapríčinené tými teplými kúpeľmi, ktoré sú tam na okolí a ktoré prechádzajú sirovými územiami.*“⁵⁴

Okrem toho Bertrandon de La Broquière dáva svojim čitateľom do pozornosti i štruktúru obyvateľov mesta Budín. Z cestopisu sa dozvedáme, že mesto spravujú predovšetkým Nemci, ktorí majú zastúpenie vo všetkých smeroch. Vládnu nad justíciou, ako aj v obchodných záležitostiach, a majú významné zastúpenie i vo viacerých remeslách. Bertrandon dokonca i sám vymenováva remeslá, v ktorých majú Nemci výrazné zastúpenie, sú to krajčír, murár, tesár a zlatník.⁵⁵

Okrem Nemcov mali v tomto období v Budíne početné zastúpenie i Židia. Bertrandon v cestopisnom denníku uvádza, že títo hovoria veľmi dobre po francúzsky, pretože sú medzi nimi takí, ktorí boli vyhnaní z Francúzskeho kráľovstva.⁵⁶

Bertrandon sa počas návštevy Budína zoznámil aj s istým kupcom z Arrasu, Claysom Davionom. Priviedol si ho sem spolu s ďalšími remeselníkmi sám uhorský kráľ Žigmund Luxemburský, keď bol na návšteve Francúzskeho kráľovstva. Clays v tom období pracoval v Uhorsku ako majster vyššieho rangu.⁵⁷

Bertrandon bol nielen vnímavým cestovateľom, ale aj pútnikom, preto sa počas svojho cestovania zaujímal aj o hroby svätých. Tieto miesta, kde boli pochované telá rôznych svätcov, zapísal i do cestopisu. Aj v časti venovanej Uhorskému kráľovstvu dáva čitateľom

⁵¹ KÓNYA, ref. 1, s. 178.

⁵² „*Il y a ung tresbeau palai et grant mais qu'il fut assonny. Et me fu dit que l'empereur Sigemond l'avoit encomencié. Cette ville de Boude est assise sur une montaigne non pas trop haulte et est beaucoup plus longue que large. Et de l'un des costez, devers soleil levant y passe la Dunoe tout en long, et devers le ponant a une vallée et au bout, devers le midi, est ledit palais qui est bel et forte et est maistre de celle porte de la ville.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 320. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 376.

⁵³ „*non pas si beaux.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 320.

⁵⁴ „*Et y croist plus de vins blancz que autres, lesquelz sont un pou ardans. Et dist on que ce vient à cause de ces baingz chaudz qui sont là autour, qui passent par lieux plains de soulfre.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 320. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 376.

⁵⁵ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 320-321.

⁵⁶ Tamže, s. 321.

⁵⁷ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 321; SZAMOTA, ref. 40, s. 93.

do pozornosti, že v okolí Budína, približne jednu lieue od mesta, leží telo svätého Pavla Pustovníka, ktoré sa zachovalo neporušené.⁵⁸

Po návšteve Budína sa Bertrandon vrátil späť do Pešti, kde ako píše, „*som našiel šesť alebo osem francúzskych rodín, ktoré sem cisár Žigmund poslal, aby na brehu Dunaja rovno oproti jeho palácu postavili jednu veľmi peknú a opevnenú vežu*“.⁵⁹

Bertrandon tiež uvádza zámer, ktorý sledoval uhorský panovník výstavbou tejto veže. Z cestopisu sa dozvedáme, že Žigmund Luxemburský chcel na vežu zavesiť reťaz, ktorou by uzatvoril rieku Dunaj. Bertrandon k tomu dodáva, že sa mu to javí ako „*zámer zle uskutočniteľný, pretože menovaná rieka je veľmi široká a môžeme sa domnievať, že si vzal príklad z burgundskej veže pred zámkom v Sluise. Nevieť, či tam bol niekedy, o koľko je spomínaná rieka širšia ako šírka od spomínaného zámku až po spomínanú vežu*“.⁶⁰ Bertrandon bol zvedavý, a preto si išiel obzrieť vežu, ktorú nechal v Pešti Žigmund postaviť. V denníku spomína „*bol som vo vnútri spomínanej veže v Pešti. Je hrubá a vysoká okolo troch oštepov a je tam nadbytok kamenných kvádrov, aby sa vždy mohla dostávať, ale bolo mi povedané, že murári, ktorí sú tam teraz nevedia pokračovať, pretože tí, ktorí ju začali už pomreli*“.⁶¹

Bertrandon si počas pobytu v Pešti všimol, že tam žije veľký počet obchodníkov s koňmi. V cestopise dáva do pozornosti, že ak by niekto zháňal koňa, v Pešti by našiel až dvetisíc dobrých koní na predaj. Taktiež uvádza, že sa tu kone predávajú po stajniach, pričom v každej stajni je po desať koní a cena jednej takejto stajne je dvesto florénov.⁶²

Bertrandon ďalej poznamenáva, že si pozrel viacero koní a našiel tu aj podstatne drahšie kone. Dokonca tu videl predávať len dva či tri kone za cenu jednej spomínanej stajne, z čoho Daniela Dvořáková usudzuje, že jeden kôň mohol stáť od sedemdesiat do sto florénov.⁶³ Okrem toho Bertrandon dodáva, že väčšina koní, najmä tých drahších, ktoré predávajú v Pešti na konskom trhu, pochádza z hôr Sedmohradska, ktoré sa na východe pripájajú k Uhorsku a oddeľujú Uhorské kráľovstvo od Valaška.⁶⁴

Je všeobecne známe, že sedmohradské kone boli v období 15. storočia skutočne vychýrené a veľmi žiadané, preto nie je žiadnym prekvapením, že sa na konskom trhu v Pešti predávali za niekoľkonásobne vyššiu sumu ako ostatné kone.⁶⁵

Okrem sedmohradských koní bol v Uhorskom kráľovstve pomerne rozšírený i chov dovezených plemien koní, a to nielen zo západnej Európy, ale ujali sa tu i arabské (od 15. storočia známe ako turecké), kumánske a mongolské plemená. Arabské kone, ktoré boli známe svojou odolnosťou a vytrvalosťou, vlastnili v Uhorsku najmä panovníci a aristokrati. Bertrandon de La Broquière, obohatený novými poznatkami zo svojich ciest, ich v cestopise

⁵⁸ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 321.

⁵⁹ „*Et y treuway VI ou VIII mesnaiges de gens de France lesquelz l'empereur Sigemond y avoit envoyez; auxquelz il fist encommencier une tresbelle tour et forte sur le bort de la Dunoe, à l'endroit de sondit palais...*“ Tamže, s. 321.

⁶⁰ „*...une chose mal faisable, car ladite rivyere est moult large, et peut sambler qu'il eust prins exemple à la tour de Bourgogne devant le chastel de l'Escluse. Je ne scay s'il y fu oncques, combien que ladite rivyere est trop plus large que la largeur depuis ledit chasteau jusques à ladite tour*“ Tamže, s. 321. Porovnaj s ENGEL, ref. 38, s. 377 a SZAMOTA, ref. 40, s. 93-94.

⁶¹ „*Je fus dedans ladite tour de Paele. Elle est bien espesse et de la haulteur de trois lances ou environ, et y a grant foison de pierres tailliez pour tousiours la faire, mais il me fu dit que les maçons qui y sont maintenant ne les savent metre en euvre : car ceulx qui la commencerent sont trespassés*“ LA BROQUIÈRE, ref. 9, s. 321-322. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 377.

⁶² LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322.

⁶³ DVOŘÁKOVÁ, Daniela. *Rytier a jeho kráľ. Stibor zo Stiboric a Žigmund Luxemburský. Sonda do života stredovekého uhorského šľachtica s osobitným zreteľom na územie Slovenska*. Budmerice : Rak, 2003, s. 164 (528 s.) ISBN 80-85501-25-2.

⁶⁴ LA BROQUIÈRE, ref. 9, s. 322; DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 46.

⁶⁵ DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 66.

opísal nasledovne „[turecké] kone sú vynikajúce, nenáročné na potravu, dobre a dlho bežia; ale držia ich veľmi chudobne, a žrať im dovoľujú iba v noci, a hoci im dávajú päť alebo šesť hrstí jačmeňa a dvakrát toľko sečky: všetko toto majú v kapse, ktorú im zavesia za uši. Za svítania ich čistia, češú a nauzdia, ale napájajú ich až napoludnie, potom popoludní, vždy keď natrafia na vodu a večer; keď sa ubytujú alebo utáboria; pretože sa vždy utáboria skoro večer a ak je to možné pri rieke. Pri tejto príležitosti ich ponechajú ešte hodinu nauzdené ako mulice. Až potom príde chvíľa, kedy môžu slobodne jesť.“⁶⁶

Z rozprávania burgundského rytiera je zrejmé, že turecké rovnako ako uhorské kone boli nenáročné na potravu. Základ ich stravy tvorila predovšetkým pastva. A len zriedka ich kŕmili jadrovým krmivom, najčastejšie jačmeňom.⁶⁷

Z Bertrandovho cestopisného denníku sa tiež dozvedáme, že v spomínaných sedmohradských vrchoch sa nachádzajú bane na zlato a soľ, z ktorých „každá uhorskému kráľovi ročne vynesie sto tisíc florénov, ako mi bolo povedané“.⁶⁸ Bertrandon počas svojej návštevy Uhorského kráľovstva zistil, že uhorský kráľ Žigmund Luxemburský ponechal bane na zlato pruskému šľachticovi Pavlovi Bellizerovi z Rusdorfu⁶⁹ a grófovi Matúšovi z Dubrovnika „za podmienky, že prvý menovaný ochráni hranice pred Turkami a druhý menovaný bude brániť Belehrad“.⁷⁰ Bertrandon sa taktiež dozvedel, že uhorská kráľovná si vymohla právo na príjmy zo soľných baní.⁷¹

Burgundský rytier Bertrandon nám v uvedenom cestopise zanechal i svedectvo o uhorskej soli. Zaznamenal, že soľ „je veľmi pekná a vyzera ako kameň, a má tvar štvorhranného kameňa dlhého okolo jednej stopy, ktorý je na vrchu zaoblený a získava sa zo skaly. A kto ju vidí na voziku, nazdáva sa, že sú to obyčajné kamene. Necháva sa rozdrviť v mažiari a mám dojem, že je najkrajšou a najlepšou a najjemnejšou soľou, akú som kedy videl a je celkom biela.“⁷²

Následne sa Bertrandon de La Broquière vracia vo svojom cestopisnom denníku k popisu krajiny a koní, ktoré videl v Uhorskom kráľovstve. Dokonca sám priznáva, že si jedného koňa v Pešti kúpil a opisuje ho ako vynikajúceho bežca⁷³, pričom dodáva, že zvyčajne väčšina z koní, ktoré sa dajú kúpiť v Pešti, sú „veľmi dobré tátoše“.⁷⁴

⁶⁶ „...chevaux sont bons, coûtent peu à nourrir, courent bien et long-temps; mais ils les tiennent très-maigres, et ne les laissent manger que la nuit, encore ne leur donnent-ils alors que cinq ou six jointées d'orge et le double de paille picade (hachée) : le tout mis dans une besace qu'ils leur pendent aux oreilles. Au point du jour, ils les brident, les nettoient, les étrillent; mais ils ne les font boire qu'à midi, puis l'après-dîner; toutes les fois qu'ils trouvent de l'eau, et le soir quand ils logent ou campent toujours de bonne heure, et près d'une rivière, s'ils le peuvent. Dans cette dernière circonstance ils les laissent bridés encore pendant une heure, comme les mules. Enfin vient un moment où chacun fait manger le sien.“ D'AUSSY, Legrand. *Voyage d'outremer et retour de Jérusalem en France par la voie de terre pendant le cours des années 1432 et 1433 par Bertrandon de La Broquière, conseiller et premier écuyer tranchant de Philippe-leBon, duc de Bourgogne.* In Mémoires de l'Institut national des sciences et arts. Sciences morales et politiques. [online] Paris, 1804, tome 5, 606 s. Dostupné na internete: <http://books.google.sk>.> LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 304; DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 49.

⁶⁷ DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 49.

⁶⁸ „...lesquelles valent tous les ans au roy de Honguerie chascune CM flourins, comme il me fu dit.“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322.

⁶⁹ Bol veľmajstom rádu nemeckých rytierov od roku 1422 až do roku 1441. Tamže, s. 322.

⁷⁰ „...unter der Bedingung: daß der Erstere die Gränze gegen die Türken, und der Letztere Belgrad vertheidige.“ ENGEL, ref. 38, s. 378; LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322.

⁷¹ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322.

⁷² „...est moult beau et samble pierre, e test de la façon d'une pierre d'ung pié de long ou environ et de quatre quarres et aque dessus et se tire d'une roche. Et qui le voit sur ung chariot, ce samble que ce soient pierres. On le fait mouldre en ung mortier e tme samble le plus bel e tle millieur e tle plus deslyé sel que je veys oncques e test assés blanc.“ Tamže, s. 322; ENGEL, ref. 38, s. 378.

⁷³ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322; DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 46.

⁷⁴ „...tresbons coureurs...“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 322.

Bertrandon nám v cestopise zanechal i svedectvo o spôsobe prepravy na vozoch. Píše „na mojej ceste som stretol ľudí, ktorí sa viezli na vozoch, v niektorých bolo po šesť, sedem, v ďalšom po osem ľudí a všetky ťahal jediný koň“.⁷⁵ Okrem toho Bertrandona zaujalo i to, že si cestujúci v Uhorskom kráľovstve nebrali jedného koňa len na kratšie trasy, ale dokonca ho zapriahli, aj keď sa vybrali na dlhšie cesty, čo nás privádza k tvrdeniu, že uhorské kone mali naozaj pevnú stavbu tela.⁷⁶

Bertrandon nám podáva aj celkom podrobný popis vozov, ktoré videl počas svojho pobytu v Uhorskom kráľovstve. Popisuje ich nasledovne „niektoré vozy sú kryté podľa zvyklosti krajiny veľmi peknými látkami a majú veľmi ľahké kolesá a všetko ostatné; a domnievam sa, že jeden muž by ho pokojne odniesol na pleciach, ak zapadol v blate, a zadné kolesá majú oveľa väčšie ako predné a je možné si v nich veľmi dobre pospať a oddýchnuť“.⁷⁷

Vozy, ktoré videl Bertrandon v Uhorskom kráľovstve, boli skutočne rýchle a ľahké a považujú sa v súčasnosti za predchodcu koča, ktorý bol pravdepodobne uhorským vynálezom.⁷⁸

Bertrandon upozorňuje čitateľov aj na rovinatý a jednotvárný terén krajiny, čo je veľmi výhodné pre cestovanie, ako aj pre kone, ktoré môžu všade pokojne a dobre cváľať. Burgundský rytier Bertrandon takisto ocenil túto rozľahlú uhorskú rovinu aj čo sa týka obrábania. Vo svojom cestopisnom denníku píše „keď obrábajú zem, robia veľmi dlhé brázdy, až je to niečo úžasné k videniu“.⁷⁹

Kvalita uhorských koní vo veľkej miere súvisela aj s vynikajúcimi pastvinami. Bertrandon v denníku spomína, že si všimol v Uhorskom kráľovstve množstvo trávnatých priestranstiev, kde sa mohli kone a kobyly pokojne napásť.⁸⁰

Bertrandon – ako sme si mohli všimnúť – naozaj oceňoval kvalitu a krásu uhorských koní, ale taktiež im prisúdil nejakú tú chybičku. Podľa neho pre miestne kone bola charakteristická istá vzdorovitosť či tvrdohlavosť, s čím súviselo i to, že sa len ťažko dali podkuť. Bertrandon si dokonca spomína na niekoľko okamihov, keď museli najskôr kone násilím zvaliť na zem a až potom ich mohli podkuť.⁸¹

Dnes je zrejmé, že chyba nebola v koňoch, ale v používaných metódach Uhorského kráľovstva, najmä čo sa týkalo chovu koní. Ako sme sa dozvedeli z Bertrandovho cestopisného denníka, uhorské kone sa pásli voľne v stádach ako divá zver na trávnatých pastvinách. Neboli preto zvyknuté na bližší kontakt s ľuďmi a keď ich chceli podkúvať, bolo veľmi zložitá naučiť takéhoto koňa pokojne stáť, či prinútiť ho, aby si nechal manipulovať s nohami. Odporovalo to totiž jeho základnému inštinktu potrebnému na prežitie v prírode. Kone sa tak pri podkúvaní prejavovali vzdorovito, a preto sa museli mnohokrát používať násilné a surové metódy na jeho skrotenie. Tu môžeme spomenúť napríklad zatváranie koní do kliebok, používanie zverákov na pysky, zväzovanie nôh a podobne.⁸²

⁷⁵ „Je rencontray en mon chemin des gens qui aloient sur charios VI en aucuns, VII, VIII en ung autre ainsi que la chose la donne, qui n'ont que ung cheval qui les maine.“ Tamže, s. 322-323; ENGEL, ref. 38, s. 378.

⁷⁶ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323; ENGEL, ref. 38, s. 378. Pozri tiež DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 164.

⁷⁷ „Il y a d'aucuns charios couvers à la maniere du pays qui sont tresbeaux et ont moult legieres roes et tout; et me samble que ung homme le porteroit bien à son col s'il estoit bien loyé, et sont les roes de derriere beaucoup plus haultes que celles de devant et se puelt on tresbien dormir et reposer dedans...“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323; DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 164.

⁷⁸ DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 146-148.

⁷⁹ „Et quant ilz labouent les terres, ilz font si treslongues royes que ce me fu une merveilleuse chose à veoir...“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323.

⁸⁰ Tamže, s. 323; DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 164.

⁸¹ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323; ENGEL, ref. 38, s. 377-378; SZAMOTA, ref. 40, s. 94.

⁸² DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 118.

Vo svojom cestopise nám Bertrandon prezrádza i to, že do Pešti prišiel sám, nemal so sebou žiadneho služobníka, a preto sa tu rozhodol jedného si zaobstarať. V Pešti si vybral jedného z tu žijúcich francúzskych murárov, ktorý, ako píše vo svojom cestopise, pochádzal z francúzskeho mesta Bray sur Somme, a tento ho mal sprevádzať na jeho ďalších cestách.⁸³

Napokon Bertrandon opäť opustil uhorské mesto Pešť, prepravil sa cez rieku Dunaj a vrátil sa do rezidencie uhorských kráľov, Budína. Tu ho čakal už vyslanec z Milána, ktorý ho zaviedol do paláca k uhorskému veľžupanovi a palatínovi Mikulášovi II. Gorjanskému.⁸⁴ Bertrandon de La Broquière nám vo svojom cestopisnom denníku zanechal aj svedectvo o tom, ako ho uhorský palatín, ktorý pôsobil i ako zástupca cisára, prijal v paláci. Uhorský palatín Mikuláš II. Gorjanský, ako píše burgundský rytier Bertrandon vo svojom cestopisnom denníku, „*mi pri mojom príchode preukázal veľkú česť mysliac si, že som bol Osman. A keď sa tento dozvedel, že som kresťan, už viac tak neurobil. A bolo mi povedané, že je to muž krehkej viery, vôbec nedodržiže to čo povie a vo všeobecnosti tak koná i väčšina Uhrov, ktorých keď som rovnako navštívil, spoliehal som sa viac na sľub Osmana ako na Uhra.*“⁸⁵

Zaujímavosťou je, že Bertrandon skutočne cestoval v prestrojení za Osmana, a to nielen po Uhorskom kráľovstve, ale napríklad prišiel odetý v tureckom oblečení i do Skadaru a vylodil sa tak i v Galate. V tom čase zaujal veľkú pozornosť Grékov, ktorí najskôr reagovali rovnako ako uhorský palatín Mikuláš II. Gorjanský, čiže prijali ho s neobyčajnou úctou, ale akonáhle zistili, že je kresťan, ich vzťahy k nemu výrazne ochladli.⁸⁶

Bertrandon vo svojom cestopise na uhorského palatína Mikuláša II. Gorjanského prezrádza i to, že palatín je už starším mužom, ktorý kedysi dal chytiť a uväzniť Žigmunda Luxemburského a napokon ho i sám z tohto väzenia prepustil.

Okrem iného mal Bertrandon počas pobytu na kráľovskom dvore v Budíne i možnosť zúčastniť sa niekoľkých rytierskych turnajov. V analyzovanom cestopisnom denníku spomína turnaj, ktorého priamym a aktívnym účastníkom bol syn uhorského palatína Mikuláša II. Gorjanského, Ladislav Gorjanský.⁸⁸ Ten, ako sa dozvedáme od Bertrandona, si len nedávno vzal za manželku „*veľmi peknú uhorskú dámu*“.⁸⁹ A hoci Bertrandon neuvádza jej meno, vieme, že tou spomínanou dámou bola Alexandra, dcéra vojvodu Boleslava Tešínskeho.

Pravdepodobne pri príležitosti spečatenia manželského zväzku sa v Budíne v roku 1433 konal i spomínaný rytiersky turnaj, v ktorom súperil aj novopečený ženích Ladislav Gorjanský. Bertrandon si do svojho cestopisu zapísal, že sa súperilo „*v nízkych sedlách na malých koňoch podľa zvykov krajiny*“.⁹⁰

⁸³ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323.

⁸⁴ Chorvátsky a slávonský bán Mikuláš II. Gorjanský bol príslušníkom najpoprednejšieho magnátskeho rodu a pôsobil vo funkcií uhorského palatína 31 rokov (od roku 1402). Za vlády cisára Žigmunda Luxemburského mal prevládajúci vplyv nad verejnou správou Uhorského kráľovstva. SZAMOTA, ref. 40, s. 96; DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 81.

⁸⁵ „*me fist tresgrant honneur de venue, pensant que je fusse Turc. Et quant il sceut que j'estoye Crestien, il ne m'en fist point tant. Et me fu dit qu'il est homme de petite foy et ne tenoit point bien ce qu'il disoit et ainsi le font la pluspart des Hongres en general, et autant que je les ay hantez, je me fieroys plus en la promesse d'ung Turc que je ne ferois d'ung Hongre.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 323-324. Pozri tiež ENGEL, ref. 38, s. 379; SZAMOTA, ref. 40, s. 96.

⁸⁶ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 78.

⁸⁷ Tamže, s. 324; ENGEL, ref. 38, s. 379.

⁸⁸ Ladislav Gorjanský bol mačvianskym bánom. V období rokov 1449 až 1459 pôsobil vo funkcií uhorského palatína. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 324.

⁸⁹ „*...une tresbelle dame du pays.*“ Tamže s. 324.

⁹⁰ „*...en basses selles sur petis chevaux à la guise du pays...*“ Tamže, s. 324. Prekladu nemeckého textu cestopisného denníku burgundského rytiera Bertrandona de La Broquière sa venoval i SEGEŠ, Vladimír. *Od rytierstva po žoldniersvo. Stredoveké vojenstvo v Uhorsku so zreteľom na Slovensko.* Bratislava : MO SR vo Vyd. a inf. agentúre, 2004, s. 174. ISBN 80-88842-73-5; BRTÁŇOVÁ, Erika. *Úvod do kultúry stredoveku.* Trnava : Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2013, s. 45. ISBN 978-80-8082-596-6.

Tu je zaujímavé zistenie, že autori francúzskych stredovekých kroník pohrdali osobami, ktoré jazdili na nápadne nízkych koňoch. Vo francúzskej mienke sa tradovalo, že väčšinou išlo o nízko postavených ľudí či o negatívne osoby alebo nepriateľov, ktorí sedeli na takýchto malých koňoch. Navyše, pre francúzskeho rytiera to bolo nepredstaviteľné a utiekali sa k tomu iba v prípade, že museli utiecť v prezlečení za chudáka z nebezpečnej situácie. V Uhorskom kráľovstve, ako sme sa mali možnosť dozvedieť od burgundského rytiera Bertrandona, tomu však bolo naopak a malé a nízke kone sa dokonca používali aj v turnajoch na kráľovskom dvore. Okrem nich sa však v bojoch ako aj na rytierskych turnajoch používali i veľké silné a bojovné žrebce typu destriera, ktoré však boli finančne náročné.⁹¹

Burgundský rytier nám zanechal i podrobný opis spomínaného rytierskeho turnaja. Vo svojom cestopisnom denníku píše „*je to pekné predstavenie, spoznávame tých, ktorí sa vedú dobre udržať v sedle. Pretože keď súperia, zvyčajne dvaja alebo aspoň jeden musí spadnúť z koňa. Zápasia s pevnými a krátkymi kopijami a sú veľmi pekne a pôvabne oblečení.*“⁹² Zároveň Bertrandon opisuje i súperenie o zlatý palcát, ktoré videl počas tohto rytierskeho turnaja v Uhorskom kráľovstve. Dozvedáme sa preto, že „*keď súperia o zlatý palcát, berú si rovnaké sedlá a rovnako vysoké kone, ktoré si vylosovali a súperia vždy v pároch jeden proti jednému a ak sú viacerí, keď jeden spadne na zem, on a jeho spoločník sa dajú stranou a nesúperia viac.*“⁹³

Napokon Bertrandon de La Broquière musel opustiť Budín a vybral sa na spiatočnú cestu do Burgundska k vojvodovi Filipovi Dobrému. Pred odchodom z Budína sa ešte stretol so spomínaným Claysom Davionom z Arrasu.⁹⁴ Ten mu odovzdal nejaké listy a poprosil ho, aby ich odovzdal istému obchodníkovi, ktorý by sa mal podľa jeho informácií nachádzať v tej dobe vo Viedni.⁹⁵ Následne Bertrandon spolu so svojím služobníkom, ktorého si zaobstaral v Pešti, a navyše sprevádzaný vyslancom z Milána, pokračoval vo svojej ceste. Z Budína prišiel do Taty (*Thyate*), neopevneného mesta, kde „*sa rád zdržiaval kráľ, ako mi bolo povedané.*“⁹⁶ Odtiaľ pokračoval do Ráby (*Javir*), mesta, ktoré sa rozprestieralo na Dunaji. Ďalej prešiel okolo mesta, ktoré ako Bertrandon píše vo svojom denníku, sa nachádzalo na ostrove na rieke.⁹⁷ Bertrandon nám o tomto meste podáva aj informáciu, že ho cisár daroval jednému z ľudí z dvora burgundského vojvodu Filipa Dobrého a domnieva sa, že tým obdarovaným bol Rénier Pot.⁹⁸

⁹¹ DVOŘÁKOVÁ, ref. 44, s. 69.

⁹² „...et belle chose à veoir et congnoist on bien ceulx qui se sçavent bien tenir sur la selle. Car, par cousume, quant ilz joustent, les deux ou l'un du moins fault cheoir en bas. Et joustent de fortes lances et courtes et sont tresbien et gentiment habillés.“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 324; Pozri tiež DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 216 a porovnaj SEGEŠ, ref. 91, 175.

⁹³ „Et quant ilz joustent à l'estrивie pour verges d'or, ilz prennent selles pareilles, parties aux lotz et chevaulx d'une haulteur et ne joustent que ung contre ung et tousjours per, et s'ilz sont plusieurs, quand l'un est cheu, luy et son compaignon se tirent à part et ne joustent plus.“ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 324. Porovnaj so slovenským prekladom maďarského textu Bertrandovho cestopisu DVOŘÁKOVÁ, ref. 64, s. 216. Pozri tiež slovenský preklad nemeckého textu Bertrandovho cestopisného denníka, v ktorom sa spomína namiesto zlatého palcátu, súperenie o zlatý bičik SEGEŠ, ref. 91, s. 175.

⁹⁴ Pozri str. 33 tejto diplomovej práce.

⁹⁵ LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 325.

⁹⁶ „...où le roi se tient volontiers...“ D'AUSSY, ref. 67, s. 624; ENGEL, ref. 38, s. 380, SZAMOTA, ref. 40, s. 97.

⁹⁷ Podľa Prof. PhDr. Jána Lukačku, CSc. by nepomenovaným mestom na riečnom ostrove mohol byť Altenburg (dnes Mosonymagyarovár).

⁹⁸ Rénier Pot (1362 – 1432) bol rytierom rádu Zlatého rúna a jedným z najvýznamnejších radcov burgundského dvora. Viedol armádu burgundského vojvodu Jána proti rodine Orleánskych a korunnému princovi Karolovi. V roku 1409 bol vyslaný do Uhorského kráľovstva. LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 333-334; ENGEL, ref. 38, s. 380.

Následne Bertrandon prešiel cez mesto Bruck (*Bruc*) ležiace na rieke Litava, ktoré v tom období oddeľovalo Uhorské kráľovstvo od Rakúskeho vojvodstva. Bertrandon de La Broquière vo svojom cestopisnom denníku vyjadril názor na hranice oddeľujúce tieto dve územia. Píše „*rieka tečie cez močiar, kde vybudovali dlhú a úzku hradskú cestu. Toto miesto je dôležitou hraničnou stanicou, som dokonca presvedčený, že by sa dala s málo ľuďmi ubrániť a z rakúskej strany by sa dala dokonca uzavrieť.*“⁹⁹

Bertrandon sa tu v tejto pohraničnej oblasti musel rozlúčiť s milánskym vyslancom, ktorý ho až sem z Budína sprevádzal. Ten sa rozhodol vrátiť k svojmu vojvodovi a Bertrandon tak pokračoval v ceste do Viedne sám iba so svojím služobníkom.

Bertrandon na základe poznatkov, ktoré nadobudol počas ciest, porovnával obyvateľov jednotlivých krajín, ktoré navštívil. V cestopise uviedol, že „*ľudia sú tu [vo Viedni] lepšie oblečení a čestnejší ako v Uhorsku, i keď všetci nosia veľkú a voľnú kamizolu a keď idú bojovať, majú na nej drôtenú košeľu a náprsný pancier a majú veľkú železnú prilbu a ďalšie brnenie podľa zvyku krajiny.*“¹⁰⁰

Z rozprávania burgundského rytiera sa taktiež dozvedáme, že v Rakúskom vojvodstve rovnako ako v Českom kráľovstve sa medzi pešiakmi nachádzal pomerne veľký počet strelcov z kuše. Naopak v Uhorskom kráľovstve to boli predovšetkým lukostrelci. Bertrandon nám opäť vo svojom cestopise zanechal písomné svedectvo o tom, ako vyzerali luky, ktoré sa používali v Uhorskom kráľovstve v období 15. storočia. Na ich adresu sa vyjadril nasledovne „*ich luky sú na spôsob tých tureckých, ale nie sú také dobré, ani také silné, ani ich neobsluhujú takí dobrí lukostrelci. Uhri tahajú troma prstami a Turci palcom a prstenníkom.*“¹⁰¹

Okrem toho, že poznáme mestá, ktoré na území Uhorska navštívil, Bertrandon nám zanechal jedinečné svedectvo aj o tom, ako jednotlivé mestá v čase jeho príchodu vyzerali. Cennými sú určite informácie, ktoré Bertrandon zaznamenal o uhorských koňoch. Dozvedáme sa napríklad o rozšírenom obchode s koňmi na území Uhorska, ako aj o ich povahe, chove a krotení. Bertrandon bol veľmi vnímavým cestovateľom a k jeho dobrým vlastnostiam určite možno pripočítať aj zvedavosť, na základe ktorej sa dozvedel mnoho zaujímavých informácií o zvykoch a tradíciách Uhrov. Veľavravné sú v cestopise aj jeho prívlastky, ktoré prisudzoval jednotlivým opisovaným predmetom či javom. Z ich povahy možno usúdiť, že Bertrandon vo väčšine prípadov kladne hodnotil to, s čím sa na území Uhorského kráľovstva stretol. Ako príklad môžeme uviesť rýchle, ľahké a pohodlné vozy, ako aj uhorskú soľ, ktorá podľa jeho slov bola tou najjemnejšou, najchutnejšou a najbelšou soľou, s akou sa kedy stretol. Naopak záporne hodnotil správanie Uhrov, ktorí podľa jeho mienky nedodržiavali sľuby.

Na záver by sme chceli zdôrazniť, že téma o Uhorsku z pohľadu cudzincov je na Slovensku pomerne nová. Hoci vyšlo niekoľko monografií či štúdií, ktoré uvádzajú zahraničné správy o Uhorskom kráľovstve, ide zväčša len o čiastkové a nesúvislé informácie. A tak vlastne doposiaľ absentuje práca, ktorá by sa výslovne venovala iba tejto problematike.

⁹⁹ „*Der Fluß läuft durch einen Morast, wo man eine lange und schmale Chaussee angelegt hat. Dieser Ort ist eine bedeutende Gränzstation; ich bin sogar überzeugt, daß man ihn mit wenig Leuten vertheidigen und von Oesterreichischer Seite her verchliefsen könnte.*“ ENGEL, ref. 38, s. 380. Pozri tiež LA BROQUIÈRE, ref. 7, s. 334; SZAMOTA, ref. 40, s. 97.

¹⁰⁰ „*Les gens sont mieulx habilliés et plus honnestement qu'ilz ne sont en Honguerie, combien qu'ily portent tous gros pourpains et larges par dessous et bien fors, et ung bon haubergon dessus et ung glaçon quand ily vont à la guerre et ung grant chapeau de fer et autres harnois, selon la coustume du pays.*“ Tamže, s. 334-335. Pozri tiež SZAMOTA, ref. 40, s. 98.

¹⁰¹ „*...leurs arcz sont de la façon de ceulx des Turcz, mais ilz ne sont pas si bons ne si fors aussy, ne les peuples si bons archiers. Les Hongres tirent à III doigts et les Turcz au poulce et à l'anel.*“ LA BROQUIÈRE, ref. 9, s. 335.

A. HORÁKOVÁ: DAS MITELALTERLICHE KÖNIGREICH UNGARN IN DER REISEBESCHREIBUNG DES RITTERS BERTRANDON DE LA BROQUIÈRE

Bertrandon de La Broquière (? – 1459) war zu seiner Zeit einer der bekanntesten und bedeutendsten Forschungsreisenden aus dem Burgund. Durch seine Tätigkeit war er mit dem Hof des Herzogs von Burgund, Philipp III. Burgund (Philipp der Gute, 1419 – 1467), verbunden, wo er die Ämter des Truchsess, herzoglich-burgundischen Rats und Kammerdieners inne hatte. Zu seiner Lebenszeit unternahm de La Broquière verschiedene Forschungs- und diplomatische Reisen, darunter auch die geheime Mission in das Heilige Land in den Jahren 1432 – 1433. Während der Rückkehr aus seiner Erkundungsreise weilte Bertrandon auch im Königreich Ungarn. Aus seinem Aufenthalt in Ungarn überlieferte er einige ausführliche und interessante Beobachtungen in Form von Reisetagebuch, das unter dem Titel *Die Überseereise* (Le voyage d'outremer) erschienen ist.

Bertrandon besuchte Königreich Ungarn im Jahre 1433. In seinem Reisebericht verzeichnete er Notizen zu jeder Stadt, in der er während seiner Reise weilte. Außer den Namen der Städte beschrieb er auch das Land, das er durchreiste, ebenso wie bedeutende Städte, die er aufsuchte, die örtlichen Einwohner, auf die er traf, und darüber hinaus verschiedene Traditionen und Bräuche, auf die er besonders während seines Besuchs im Königshof von König Sigmund von Luxemburg aufmerksam wurde. Dank seiner Aufzeichnungen erfahren wir Näheres und Interessantes über das zeitgenössische Buda (Ofen), Pest, und beispielsweise Szegedin an der Theiß. In diesem Zusammenhang ist es erwähnenswert, dass Bertrandon das nördlich der Donau liegende Gebiet, das heißt die heutige Slowakei, nicht besuchte. Darüber hinaus sind auch detaillierte Informationen betreffend ungarische Pferde zu nennen; dank den Notizen von Bertrandon erfahren wir z. B., dass der Pferdehandel in Königreich Ungarn ein durchaus verbreitetes Phänomen war. In seinem Reisebericht hinterließ er aufschlussreiche Auskunft über die Preise und den Charakter der Pferd, als auch über die Pferdezucht und die Zählung der ungarischen Pferde. Des weiteren erfahren wir, dass Bertrandon während seines Aufenthalts Zeuge des Ritterturniers in Buda (Ofen) wurde, an dem u. a. der Sohn des ungarischen Palatins Nikolaus II. Garai, Ladislaus Garai, teilgenommen hat. Bertrandon empfand es als besonders interessant, dass die Ritterturniere im Sinne der ungarischen Tradition auf kleinen Pferden und im tiefen Sattel ausgetragen wurden. Viel sagend sind auch die Attribute, die Bertrandon verschiedenen Gegenständen, bzw. Erscheinungen gegeben hat. Aus der Tonart und dem Charakter dieser Attribute ist zu entnehmen, dass Bertrandons Bewertung und Empfindung der Phänomen in Königreich Ungarn überwiegend positiv ausgefallen ist. Als ein explizites Beispiel sind die schnellen und komfortablen Kutschen zu nennen, der ungarische Salz, der – laut Bertrandon – einer der feinsten, köstlichsten und weißesten, den er je kosten konnte. Andererseits wertete er das Nichteinhalten der Versprechen, mit dem er häufig zu tun hatte im Kontakt mit den Bewohnern Ungarns, sehr negativ.

Die Überseereise (Le voyage d'outremer) von Bertrandon de La Broquière liefert einen sehr interessanten Einblick eines Ausländers auf das damalige Königreich Ungarn.